

ZBIERKA

STANOVÍSK NAJVYŠŠIEHO SÚDU A ROZHODNUTÍ SÚDOV SLOVENSKEJ REPUBLIKY

8/2015

OBSAH*Stanoviská vo veciach občianskoprávných a obchodnoprávných*

93. I. Ak navrhovateľ ako dôkaz osvedčenia uplatneného nároku doloží zmenku, platí bez ohľadu na povahu procesného nástroja, ktorý navrhovateľ použil, že:
1. pokiaľ z akýchkoľvek okolností prejednávanej veci vyplynie konajúcemu súdu súvislosť s nekalou povahou či neprípustnosťou uplatneného nároku, je tento ex offo povinný zabezpečiť prieskum nároku v intenciách možnej absolútnej neplatnosti úkonu, v ktorom má nárok základ;
 2. pokiaľ súd nevzhladne žiadnu nekalosť či neprípustnosť predloženého návrhu, súd pristúpi k prieskumu uplatneného nároku v rozmedzí prípadne vznesených námietok zohľadňujúc ich rozsah a povahu, pri rešpektovaní povinnosti posúdiť prípadnú absolútnu neplatnosť úkonu, ak to z vykonaného dokazovania vyplynie.
- II. Ak je vystaviteľom zmenky spotrebiteľ, je možné túto skúmať až po úroveň dohody o vyplňovanom práve, aplikujúc právnu úpravu platnú a účinnú v čase, kedy bola zmenka vystavená.
- III. Aj v prípade, že nie sú podané kauzálne námietky vystaviteľom zmenky (bez ohľadu na to, či je spotrebiteľom), ktorý je na strane žalovaného, je možné preskúmať a podľa okolností prípadu posúdiť nárok na uplatnený zmluvný úrok ako nárok uplatnený v rozpore s dobrými mravmi, ak výška uplatneného nároku podľa úvahy súdu takýto excès dosahuje.....2
94. Procesná prípustnosť mimoriadneho dovolania podaného na podnet účastníka je v občianskom súdnom konaní podmienená tým, že tento účastník najprv sám neúspešne využil možnosť podať všetky zákonom dovolené riadne a mimoriadne opravné prostriedky, ktoré boli potenciálne spôsobilé privodiť pre neho priaznivejšie rozhodnutie. Pokiaľ túto možnosť nevyužil, mimoriadne dovolanie treba odmietnuť.....6

93.

S P O L O Č N É S T A N O V I S K O

občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky
a obchodnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

zo dňa 20. októbra 2015

k postupu súdov nižšieho stupňa vo veciach návrhov s uplatneným právom zo zmenky vo vzťahu k ochrane spotrebiteľa

I. Ak navrhovateľ ako dôkaz osvedčenia uplatneného nároku doloží zmenku, platí bez ohľadu na povahu procesného nástroja, ktorý navrhovateľ použil, že:

1. pokiaľ z akýchkoľvek okolností prejednávanej veci vyplynie konajúcemu súdu súvislosť s nekalou povahou či neprípustnosťou uplatneného nároku, je tento *ex offo* povinný zabezpečiť prieskum nároku v intenciách možnej absolútnej neplatnosti úkonu, v ktorom má nárok základ;
2. pokiaľ súd nezvzhľadne žiadnu nekalosť či neprípustnosť predloženého návrhu, súd pristúpi k prieskumu uplatneného nároku v rozmedzí prípadne vznesených námietok zohľadňujúc ich rozsah a povahu, pri rešpektovaní povinnosti posúdiť prípadnú absolútnu neplatnosť úkonu, ak to z vykonaného dokazovania vyplynie.

II. Ak je vystaviteľom zmenky spotrebiteľ, je možné túto skúmať až po úroveň dohody o vyplňovacom práve, aplikujúc právnu úpravu platnú a účinnú v čase, kedy bola zmenka vystavená.

III. Aj v prípade, že nie sú podané kauzálne námietky vystaviteľom zmenky (bez ohľadu na to, či je spotrebiteľom), ktorý je na strane žalovaného, je možné preskúmať a podľa okolností prípadu posúdiť nárok na uplatnený zmluvný úrok ako nárok uplatnený v rozpore s dobrými mravmi, ak výška uplatneného nároku podľa úvahy súdu takýto excés dosahuje.

Predsedička občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a predsedníčka obchodnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky na návrh ministra spravodlivosti postupom podľa § 21 ods. 3 písm. b/ zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako aj podľa čl. 17 ods. 4 písm. c/ a podľa čl. 19 Rokovacieho poriadku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. Pls 1/2006 (č. 291/2006 Z.z.) navrhli, aby na spoločnom rokovaní oboch kolégií bolo zaujaté stanovisko k postupu súdov nižšieho stupňa vo veciach návrhov podľa Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu (ďalej v texte len „*Nariadenie*“) s uplatneným právom zo zmenky vo vzťahu k ochrane spotrebiteľa [§ 22 ods. 1 písm. b/ zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, resp. čl. 20 Rokovacieho poriadku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. Pls 1/2006 (č. 291/2006 Z.z.)].

Potreba zjednotenia postupu súdov nižšieho stupňa je odôvodnená odlišným prístupom k právam uplatneným v predmetných konaniach, pričom navrhovateľ sa v nich domáha priznania nároku s poukazom na zmenku, ktorou odôvodňuje existenciu dlhu žalovaného. V súvislosti s predloženými rozhodnutiami súdov nižšieho stupňa bolo potrebné zjednotiť výklad týkajúci sa možnosti prieskumu zmenky a zohľadnenie právnej úpravy aplikovateľnej na zmenku a spotrebiteľa v rôznych časových súvislostiach, ako aj napokon otázku možnosti prieskumu *ex offo*.

1. *Procesno- právna úprava a prieskum ex offo*

Pre všetky dotknuté konania je z hľadiska právnej úpravy spoločné to, že

- 1) návrhy boli uplatnené podľa *Nariadenia*,
- 2) v návrhoch boli z hľadiska hmotného práva uplatnené práva zo zmenky, (ktoré boli vystavené v rokoch 2007, 2008, 2009 a 2010) podľa zákona zmenkového a šekového č. 191/1950 Zb., ktorý je prevzatím textu Ženevského dohovoru o jednotnom zmenkovom zákone zo 7. júna 1930 (ďalej len „*ZZŠ*“),
- 3) odporcom by mal byť spotrebiteľ (hoci dokazovanie na uvedenú skutočnosť v prevažnej väčšine sporov vykonávané nebolo), na ktorého sa vzťahuje ochrana podľa zákona č. 258/2001 Z.z. o spotrebiteľských úveroch, ako aj zákona č. 40/1964 Zb. (ďalej len „*OZ*“), do ktorých boli transponované smernice č. 93/13/EHS

z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách (ďalej len „smernica č. 93/13/EHS“) a č. 87/102/EHS z 22. decembra 1986 o aproximácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení členských štátov, ktoré sa týkajú spotrebiteľského úveru (ďalej len „smernica č. 87/102/EHS“) a relevantná je aj príslušná judikatúra Európskeho súdneho dvora, týkajúca sa ochrany práv spotrebiteľov.

Z judikatúry Súdneho dvora EÚ vyplýva všeobecná zásada, podľa ktorej špecifiká súdneho konania, ktoré prebieha v rámci vnútroštátneho práva medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom, nemôžu predstavovať skutočnosť spôsobilú ovplyvniť právnu ochranu, ktorá podľa ustanovení smernice 93/13/EHS spotrebiteľovi musí byť poskytnutá, čo potvrdzuje aj článok 14 smernice 87/102/EHS.

Na prebiehajúce konania sa aplikuje Nariadenie, ktoré je právnym predpisom EÚ s priamym účinkom. Cieľom Nariadenia je zjednodušenie, urýchlenie cezhraničných konaní vo veciach s nízkou hodnotou sporu, zníženie nákladov a zaručenie rovnakých podmienok pre veriteľov a dlžníkov (ods. 7 a 8 preambuly nariadenia). Pri postupe podľa nariadenia je *súd povinný rešpektovať právo na spravodlivý proces* a zásadu kontradiktórneho konania, a to najmä pri rozhodovaní o potrebe ústneho pojednávania a o spôsobe a rozsahu dokazovania, ktoré je nevyhnutné pre vydanie rozhodnutia (ods. 9 preambuly a článok 9). Uplatňuje sa v občianskych a obchodných veciach v cezhraničných prípadoch, bez ohľadu na povahu súdu, ak celková hodnota nároku bez navýšenia o úroky, náklady a výdavky nepresahuje čiastku 2000 eur v čase doručenia žalobného formulára na súd (článok 2 ods. 1). Nariadenie nevylučuje z vecnej pôsobnosti spotrebiteľské spory, v ktorých spotrebiteľ môže byť účastníkom na strane navrhovateľa alebo odporcu. Z článku 4 odseku 4 nariadenia vyplýva, že ak sa súd domnieva, že informácie, ktoré poskytol navrhovateľ, nie sú dostatočne jasné alebo primerané, alebo ak formulár návrhu nie je správne vyplnený, a pokiaľ sa pohľadávka nezdá byť zjavne neopodstatnená alebo návrh neprípustný, dá navrhovateľovi možnosť formulár návrhu doplniť alebo opraviť alebo predložiť určené doplňujúce informácie alebo doklady, alebo vziať návrh späť, a to v lehote, ktorú určí. Ak dospeje súd k záveru, že nárok je zjavne neopodstatnený alebo návrh je neprípustný alebo ak navrhovateľ formulár návrhu v určenej lehote nedoplnil alebo neopravil, súd návrh zamietne (neopodstatnenosť nároku alebo neprípustnosť návrhu sa posudzujú podľa vnútroštátneho práva - odsek 13 preambuly nariadenia). Z článku 19 nariadenia vyplýva, že pokiaľ nariadenie neustanovuje inak, európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu sa riadi procesným právom členského štátu, v ktorom sa konanie vedie.

Vo vzťahu k aplikácii Nariadenia tak možno konštatovať, že toto nekladie žiadne prekážky v možnosti preskúmať doložené listiny súdom a je možné aplikovať všetky procesnoprávne princípy použiteľné v slovenskom právnom poriadku. Predovšetkým aplikáciu znalosti určitých okolností súdu z jeho činnosti (notoriety) a zohľadnenie ochrany slabšieho v konaní, či ochrany dobrých mravov. Z Nariadenia nevyplýva povinnosť súdu automaticky návrhu vyhovieť. Aj v prípade absencie aktivity žalovaného v konaní, pokiaľ súd vzhľadom na návrhu také skutočnosti, ktoré ho povedú k záveru o neprípustnosti návrhu, návrh zamietne, čo vyplýva priamo z čl. 4 bod 4. Z procesného hľadiska teda k návrhu môže súd pristupovať s rovnakou mierou ingerencie, ako k akémukoľvek inému návrhu uplatnenému v konaní pred súdom, riadiac sa len osobitnými pravidlami týkajúcimi sa určitej časovej náročnosti v zmysle uložených lehôt podľa Nariadenia. Súd môže konať aj formou nariadeného pojednávania, nemusí to byť vždy len na základe návrhu účastníka, ale aj keď to sám považuje za potrebné. Nariadenie je procesný prostriedok, ktorý konanie urýchľuje, ale nebráni postupovať s rešpektovaním vyššej súdnej ochrany spotrebiteľa vykonaním potrebného dokazovania. Úvaha týkajúca sa prieskumu uplatneného nároku s oporou v doloženej zmenke nemôže byť ovplyvnená povahou použitého procesného nástroja. Skúmanie prípadnej absolútnej neplatnosti úkonu, ku ktorej pristupuje súd ex offio, nie je Nariadením nijako vylúčená.

2. Ochrana spotrebiteľa vo vzťahu k zmenkám

- Časová pôsobnosť znenia zákona č. 258/2001 Z. z. o spotrebiteľských úveroch (ZSÚ)

Znenie do 31.12.2007:

Podľa ust. § 4 ods. 7 ak spotrebiteľ použije na splnenie záväzku zo zmluvy o spotrebiteľskom úvere zmenku alebo šek, musí si veriteľ počínať tak, aby boli *zachované* všetky práva spotrebiteľa, ktoré vyplývajú zo zmluvy o poskytnutí spotrebiteľského úveru. Podľa odseku 8 veriteľ zodpovedá za škodu vzniknutú spotrebiteľovi porušením odseku 7 veriteľom.

Znenie od 1.1.2008 do 31.12.2010:

Podľa § 4 ods. 6 platí, že v súvislosti s poskytovaním úveru od spotrebiteľa alebo inej osoby *sa zakazuje splniť* dlh zmenkou alebo šekom. Veriteľ smie prijať od dlžníka zmenku alebo šek na zabezpečenie svojich nárokov zo spotrebiteľského úveru, len ak ide o zabezpečovaciu zmenku a zmenková suma v čase

vyplnenia je maximálne vo výške aktuálnej výšky nesplateného spotrebiteľského úveru a príslušenstva (vrátane zmluvných pokút a iných nárokov veriteľa zo zmluvy o spotrebiteľskom úvere) vo výške *maximálne 30% istiny* poskytnutého spotrebiteľského úveru. Zmenku prijatú, resp. vyplnenú veriteľom v rozpore s predchádzajúcou vetou veriteľ nesmie prijať a je povinný ju dlžníkovi kedykoľvek na požiadanie vydať. Ustanovenie tohto odseku platí aj v prípade zmeny majiteľa zmenky alebo postúpenia práv zo zmenky. Podľa odseku 7 veriteľ zodpovedá za škodu vzniknutú spotrebiteľovi porušením odseku 6 veriteľom.

Následne bol prijatý nový zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a ten obsahoval v znení od 1.1.2011 do 30.04.2014 nasledovnú úpravu:

Podľa ust. § 17 ods. 3 v súvislosti s poskytovaním spotrebiteľského úveru *nemožno* splniť dlh alebo zabezpečiť jeho splnenie zmenkou alebo šekom. Podľa odseku 4 veriteľ zodpovedá za škodu vzniknutú spotrebiteľovi porušením odseku 3 veriteľom.

Napokon s účinnosťou od 1.4.2014 doposiaľ platí úprava obsiahnutá v zákone č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa v § 5a ods.1 písm. b), podľa ktorého je *nepripustné* zabezpečenie uspokojenia pohľadávky alebo splnenie záväzku zo spotrebiteľskej zmluvy zmenkou alebo šekom. Podľa ust. § 5 ods. 5 predávajúci zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil spotrebiteľovi porušením ods. 1.

Ani nariadenie ani OSP neobmedzuje odporcu v tom, aké námietky môže uplatniť. Ak by vzhľadom na uplatnené námietky odporcu súd dospel k záveru, že navrhovateľ vedome konal na škodu odporcu ako dlžníka z indosovanej zmenky, pretože pri nadobudnutí zmenky, na ktorej je uvedené číslo spotrebiteľskej zmluvy vedel, že sa jedná o zmenku na rad, ktorá v zásade zbavuje dlžníka možnosti uplatniť voči novému majiteľovi zmenky námietky v zmysle § 17 ZZŠ a z údaju o čísle zmluvy (tzv. hodnotová doložka, ktorá informuje o kauzálnom vzťahu vedúcemu k použitiu zmenky a okolností svojich vzťahov k remitentovi musel vedieť, že zmenka sa týka spotrebiteľského vzťahu), výkon práva navrhovateľa by tak vzhľadom na konkrétne zistené okolnosti bol v rozpore s dobrými mravmi podľa ust. § 3 OZ, ako aj so ZSÚ v znení platnom do 31.12.2010, pretože indosácia zmieniek zabezpečujúcich záväzkov dlžníka zo spotrebiteľskej zmluvy v posudzovaných okolnostiach predmetných prípadov bola v rozpore s ust. § 4 ods. 7 citovaného zákona v znení platnom do 31.12.2007; toto platí aj pre s ust. § 4 ods. 6, 7 cit. zákona v znení platnom od 1.1.2008 do 31.12.2010.

Z citovaných ustanovení je však zrejmé, že nemožno prijať jednotné stanovisko pre posúdenie nárokov zo zmenky bez toho, aby súd nerešpektoval stav v čase jej vystavenia, a to najmä s ohľadom na rešpektovanie princípu právnej istoty a zákazu retroaktivity.

Pokiaľ by sme dospeli k záveru, že pri vymáhaní dlžnej sumy z indosovanej zmenky súd nemá možnosť hodnotiť obsah spotrebiteľskej zmluvy a rozhodnúť o nekalosti niektorých zmluvných podmienok či zhodnotiť platnosť zmenky samotnej, išlo by o neprijateľné zníženie právnej ochrany prináležiacej spotrebiteľovi a o porušenie zásady efektivity. Rigidná aplikácia ust. § 17 ZZŠ by spôsobila spotrebiteľovi neprimerané ťažkosti pri až následnom možnom domáhaní sa ochrany svojich práv (ust. §17 obsahuje úpravu, podľa ktorej kto je žalovaný zo zmenky, nemôže robiť majiteľovi námietky, ktoré sa zakladajú na jeho vlastných vzťahoch k vystaviteľovi alebo k predošlým majiteľom, okrem ak majiteľ pri nadobúdaní zmenky konal vedome na škodu dlžníka). Prijatie výkladu smerujúceho k povinnosti spotrebiteľa bez výhrad uspokojiť veriteľa – nadobúdateľa indosovanej zmenky a až následne ho žalovať o náhradu škody, s povinnosťou v takomto konaní dokazovať, že nadobúdateľ zmenky konal vedome na škodu dlžníka, by v konečnom dôsledku viedlo k prenosu povinnosti na spotrebiteľa spôsobom, ktorý je podľa právnej úpravy ochrany spotrebiteľa neprijateľný.

Záver

Určujúcim pri hľadaní práva má byť, že v každej veci je potrebné vychádzať z individuálnych okolností každého jednotlivého prípadu, ktoré vychádzajú zo skutkových zistení všeobecných súdov. Je povinnosťou všeobecného súdu zohľadniť všetky relevantné individuálne okolnosti súdnej veci a prihliadnuť na ne aj cez prizmu dobrých mravov, keďže nesúlad právneho úkonu s nimi vedie k jeho neplatnosti. Povinnosť všeobecného súdu posúdiť uplatnený nárok aj z hľadiska súladu s dobrými mravmi je zvýraznená v tých prípadoch, keď ju účastník konania výslovne namieta, musí však na ňu prihliadať aj v prípadoch, kedy takýto rozpor zistí súd sám pri prieskume *ex officio*, keďže na absolútnu neplatnosť úkonu súd musí prihliadať *ex lege*. Dobré mravy pôsobia ako korektív najmä v takých situáciách, kedy sú práva a povinnosti strán právneho vzťahu v zjavnej nerovnováhe. Sociálno-právne chápanie zmluvnej slobody sa môže uplatniť len za predpokladu približne vyváženého pomeru síl účastníkov zmluvy a len za tohto predpokladu sa môže stať prostriedkom primeraného vyrovnania záujmov, ako už bolo vyslovené niekoľkokrát aj v rozhodnutiach Ústavného súdu SR.

Všeobecne je potrebné rešpektovať základnú zmenkovo-právnu doktrínu, že zo zmenky samotnej ako abstraktného cenného papiera v zásade nie je možné bez ďalšieho určiť, či ide o spotrebiteľa. Pokiaľ však súd spoľahlivo zistí na základe skutočností vyplývajúcich zo žalobného návrhu, že na strane žalovaného ide o spotrebiteľa, poskytne mu ochranu prostredníctvom právnej úpravy o ochrane spotrebiteľa. Tu Najvyšší súd Slovenskej republiky poukazuje aj na rozhodnutia Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. Pl. ÚS 16/12 zo dňa 16.10.2012, sp. zn. IV. ÚS 457/10 zo dňa 18.7.2013 a sp. zn. I. ÚS 290/15 zo dňa 16. 9. 2015, ktoré riešiac problematiku použiteľnosti zmenky z pohľadu ochrany spotrebiteľa konštantne zohľadňujú, že v prípade spotrebiteľov nie je možné odhliadnuť od ich špecifických záujmov a postavenia. Všeobecné súdy pri svojej rozhodovacej činnosti musia hľadať také interpretačné a aplikačné východiská, ktoré zabránia zneužívaniu práv v dôsledku aplikácie zmenkových inštitútov neprimerane v neprospech niektorého z účastníkov zmenkového vzťahu. Takáto prax vyplýva aj z rozhodovacej praxe rakúskych a nemeckých súdov.

Najvyšší súd Slovenskej republiky nemá dôvod odkloniť sa od takýchto všeobecne akceptovaných výkladových pravidiel členských štátov EÚ. Tu je potrebné tiež akcentovať už v citovanom českom ústavnom náleze sp. zn. IV. ÚS 457/10 vyslovené pravidlo, že zákaz zneužitia práva je silnejší než dovolenie dané právom a pokiaľ právna norma určité správanie aprubuje a iná za predpokladu, že je zneužívané, ho zakazuje, takéto konanie v skutočnosti nie je výkonom práva, ale protiprávnym úkonom. Výkonu práva, ktoré je jeho zneužitím, súdy nesmú poskytnúť ochranu, keďže takýto postup by bol v rozpore s ústavou chránenými právami.

V kontexte uvedeného je však potrebné zohľadniť, že právna úprava ZSÚ v určitom časovom úseku umožňovala v striktno stanovenom rozsahu používať zmenky aj v spotrebiteľských vzťahoch a až od 01.01.2011 sa zmenka v spotrebiteľských vzťahoch používať nemôže, pričom na prejednávanej veci je potrebné aplikovať hmotno-právnu úpravu platnú a účinnú v čase, kedy bola v konaní uplatnená zmenka vystavená. Inak by išlo o porušenie zákazu retroaktivity a princípu právnej istoty. Samotné vystavenie zmenky v spotrebiteľských vzťahoch v období do 31.12.2010 bolo povolené, a preto nemožno považovať vystavenie zmenky bez ďalšieho skúmania spôsobu ich vystavenia ako protiprávne.

Napokon pre prípad, že v konaní nebudú žalovaným vznesené kauzálne námietky, nepôjde o zmenku tzv. „spotrebiteľskú“, ani nebude inak zo skutkového stavu zjavné, že zo strany žalobcu ide o zneužitie práva, je možné samotnou aktivitou súdu prieskumom ex officio podľa okolností prípadu posúdiť nárok na zmluvný úrok (z predložených rozhodnutí vyplýva úrok vo výške 0,25 % denne t.j. cca 91,25 % ročne) ako nárok uplatnený v rozpore s dobrými mravmi (ex lege podľa § 39 ObčZ). Súd má právo a povinnosť vyhodnotiť, v akej miere je dohodnutý úrok primeraný, a *nad rámec primeranosti návrh v časti úroku zamietnuť*. Odo dňa splatnosti zmenky je v zmysle zákona možné priznať len zákonný zmenkový úrok vo výške 6,00 % p. a.

Sudcovia občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu a obchodnoprávneho kolégia najvyššieho súdu dospeli na spoločnom zasadnutí oboch kolégií predpísanou väčšinou hlasov k názoru, že pre účely zjednotenia postupu súdov nižšieho stupňa je potrebné prijať takéto zjednocujúce stanovisko tak, aby bol dodržaný zákonný princíp právnej istoty a predvídateľnosti súdnych rozhodnutí.

94.

S P O L O Č N É S T A N O V I S K O

občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky
a obchodnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky

zo dňa 20. októbra 2015

k prípustnosti mimoriadneho dovolania v zmysle § 243e až § 243j
Občianskeho súdneho poriadku

Procesná prípustnosť mimoriadneho dovolania podaného na podnet účastníka je v občianskom súdnom konaní podmienená tým, že tento účastník najprv sám neúspešne využil možnosť podať všetky zákonom dovolené riadne a mimoriadne opravné prostriedky, ktoré boli potenciálne spôsobilé privodiť pre neho priaznivejšie rozhodnutie. Pokiaľ túto možnosť nevyužil, mimoriadne dovolanie treba odmietnuť.

Predsedníčka občianskoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a predsedníčka obchodnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky podľa § 21 ods. 3 písm. a/ zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako aj podľa čl. 17 ods. 4 písm. c/ a podľa čl. 19 Rokovacieho poriadku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. Pls 1/2006 (č. 291/2006 Z.z.) navrhli, aby na spoločnom rokovaní oboch kolégií bolo zaujaté stanovisko k zjednoteniu výkladu ustanovení upravujúcich procesnú prípustnosť mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora Slovenskej republiky v zmysle § 243e a § 243f Občianskeho súdneho poriadku [§ 22 ods. 1 písm. b/ zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, resp. čl. 20 Rokovacieho poriadku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. Pls 1/2006 (č. 291/2006 Z.z.)].

Návrh na zaujatie stanoviska k výkladu § 243e až § 243f Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj len „O.s.p.“) odôvodnili predsedníčky týchto kolégií Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) potrebou odstrániť nejednotnosť súdneho rozhodovania, ktorá sa prejavila v zaujímaní odlišných právnych názorov obsiahnutých v rozhodnutiach senátov týchto kolégií najvyššieho súdu pri riešení otázky procesnej prípustnosti mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora (ďalej len „generálny prokurátor“) ako opravného prostriedku subsidiárnej povahy, ktorým ten, kto nebol účastníkom konania, napáda rozhodnutie súdu v občianskom súdnom konaní, ktoré už nadobudlo znaky res iudicata.

I.

1. Dotknutými sú nasledovné ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku:

Ak generálny prokurátor na základe podnetu účastníka konania, osoby dotknutej rozhodnutím súdu alebo osoby poškodenej rozhodnutím súdu zistí, že právoplatným rozhodnutím súdu bol porušený zákon (§ 243f), a ak to vyžaduje ochrana práv a zájmov chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb alebo štátu a túto ochranu nie je možné dosiahnuť inými právnymi prostriedkami, podá proti takémuto rozhodnutiu súdu mimoriadne dovolanie (§ 243e ods. 1 O.s.p.).

Mimoriadne dovolanie možno podať len proti tomu výroku súdneho rozhodnutia, ktoré účastník konania, osoba dotknutá týmto rozhodnutím alebo osoba poškodená týmto rozhodnutím súdu namieta (§ 243e ods. 2 O.s.p.).

Bez podnetu je generálny prokurátor oprávnený podať mimoriadne dovolanie v prípadoch uvedených v § 35 ods. 1 a 2, a to aj vtedy, ak prokurátor do začatého konania nevstúpil (§ 243e ods. 4 O.s.p.).

Mimoriadnym dovolaním možno napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu za podmienok uvedených v § 243e, ak a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237, b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva v nesprávnom právnom posúdení veci (§ 243f ods. 1 O.s.p.).

Mimoriadne dovolanie nie je prípustné proti rozhodnutiu súdu, ktorým sa rozhodlo a/ vo veciach upravených zákonom o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov okrem rozsudku o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv a povinností, alebo o pozastavení ich výkonu, o priznaní rodičovských práv a povinností maloletému rodičovi dieťaťa, o určení rodičovstva, o zapretí rodičovstva alebo o osvojení, b/ o podmienkach konania, o zastavení alebo o prerušení konania, alebo ktorými sa upravuje vedenie konania, c/ o dovolaní alebo o mimoriadnom dovolaní (§ 243f ods. 2 O.s.p.).

2. Vzhľadom na to, že sa v minulosti vyskytli nejednotné názory na procesnú prípustnosť mimoriadneho dovolania z hľadiska jej podmienenia tým, či účastník, ktorý podal podnet na tento mimoriadny opravný prostriedok generálneho prokurátora, najskôr sám (neúspešne) využil možnosť podať všetky dostupné riadne a mimoriadne opravné prostriedky, prijalo občianskoprávne kolégium najvyššieho súdu stanovisko, ktoré bolo publikované v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky (ďalej len „Zbierka“) ako stanovisko R 36/2008 (ďalej aj len „R 36/2008“).

Právna veta tohto stanoviska znie: „Podanie mimoriadneho dovolania generálnym prokurátorom nie je podmienené využitím riadneho opravného prostriedku účastníkom konania. Mimoriadnym dovolaním v zmysle ustanovenia § 243e O.s.p. môže generálny prokurátor napadnúť aj právoplatné rozhodnutie súdu prvého stupňa.“

Stanovisko R 36/2008 poukázalo na systematické zaradenie právnej úpravy mimoriadneho dovolania v Občianskom súdnom poriadku, ktoré je výrazom osobitosti tohto inštitútu umožňujúceho – za splnenia zákonom stanovených predpokladov – prelomenie právoplatnosti súdneho rozhodnutia a dosiahnutie súladu medzi požiadavkou na stabilitu a vecnú správnosť rozhodnutia. Konštatovalo, že snaha presadiť vecnú správnosť a spravodlivosť rozhodnutia v občianskom súdnom konaní bez ohľadu na nezmeniteľnosť a závažnosť súdneho rozhodnutia je legitímna v okamihu, keď sa v konaní alebo v rozhodnutí vyskytnú také závažné pochybenia, ktoré sú v príkrom rozpore s ústavnými princípmi, pričom tieto pochybenia nie sú riešiteľné inak, než použitím tohto mimoriadneho opravného prostriedku.

Oprávnenie podať tento mimoriadny opravný prostriedok má výlučne generálny prokurátor, a to zásadne na základe podnetu zo strany účastníka pôvodného konania, resp. osoby rozhodnutím dotknutej alebo poškodenej (výnimky z tejto zásady sa týkajú prípadov uvedených v § 35 ods. 1 a 2 O.s.p.). Podanie mimoriadneho dovolania nie je ponechané na voľnú úvahu generálneho prokurátora – v prípade, že sú splnené všetky zákonom stanovené podmienky, je generálny prokurátor povinný mimoriadne dovolanie podať.

Jednou zo základných téz R 36/2008 je, že ustanovenie § 243f O.s.p. pripúšťa, aby spôsobilým predmetom mimoriadneho dovolania bol tiež právoplatný rozsudok súdu prvého stupňa. Zo žiadneho ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku nevyplýva, že by podanie mimoriadneho dovolania bolo viazané aj na ďalší procesný predpoklad – na (neúspešné) využitie možnosti riadneho (prípadne aj mimoriadneho) opravného prostriedku zo strany účastníka konania. Podľa R 36/2008 nemá teda žiadne zákonné opodstatnenie názor, v zmysle ktorého ochrana poskytovaná mimoriadnym dovolaním je prípustná len subsidiárne, t. j. vtedy, ak osoba, ktorá sa domáha podania mimoriadneho dovolania neúspešne využila všetky zákonom dovolené a efektívne prostriedky na ochranu svojich práv a zákonom chránených záujmov.

Možno však poznamenať, že aj po prijatí stanoviska R 36/2008 sa vyskytli rozhodnutia najvyššieho súdu, ktoré z toho alebo onoho dôvodu odlišne pristupovali k riešeniu otázky procesnej prípustnosti mimoriadneho dovolania. Napríklad v uznesení z **29. januára 2009 sp. zn. 4 MCdo 19/2008** najvyšší súd poukázal na ustanovenie § 243f O.s.p., ktoré – podľa právneho názoru vec prejednávajúceho senátu – vymedzuje ďalšie tri podmienky konania o mimoriadnom dovolaní generálneho prokurátora (1. porušenie zákona, 2. ochrana práv a zákonom chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb alebo štátu a 3. nemožnosť dosiahnuť ochrany inými právnymi prostriedkami). Najvyšší súd tu pripomenul nález ústavného súdu sp. zn. PL ÚS 43/95, v *odôvodnení ktorého sa okrem iného poukazuje na „Zásady civilného procesu na lepšie fungovanie justície“ prijaté Výborom ministrov Rady Európy v roku 1984, v ktorých sa odporúča, aby sa obmedzili najmä dozorové opravné prostriedky, čo sa týka najmä oprávnení generálnych prokurátorov. Tento cieľ sa napĺňa predovšetkým možnosťou účastníkov konania podať proti rozhodnutiu súdu riadny opravný a prípadne aj mimoriadny opravný prostriedok. Požiadavka na využití riadnych a prípadne aj mimoriadnych opravných prostriedkov samotným účastníkom vyplýva aj zo zásady, podľa ktorej každý si má strážiť svoje práva.* V predmetnom rozhodnutí vec prejednávajúci senát najvyššieho súdu uviedol, že v *riešení tejto otázky sa nestotožňuje so stanoviskom R 36/2008.* V ďalšom citoval § 174 ods. 1 a 2 O.s.p., ako aj ustanovenie § 159 ods. 2 a 3 O.s.p. a konštatoval, že v *prejednávanej veci žalovaný, namietajúci vo svojom podnete nesprávnosť*

platobného rozkazu, nepodal proti nemu odpor ako riadny opravný prostriedok, hoci jeho podaním mohol bez ďalšieho dosiahnuť zrušenie platobného rozkazu a prejednanie veci súdom na pojednávaní. Nebola preto splnená jedna z podmienok konania o mimoriadnom dovolaní, a to že jeho podanie vyžaduje ochrana práv žalovaného. Z týchto dôvodov konanie o mimoriadnom dovolaní pre nedostatok (a tiež neodstrániteľnosť) jednej z podmienok tohto konania zastavil podľa ustanovení § 243i ods. 2, § 243c, § 243e ods. 1 a § 104 ods. 1 vety prvej O.s.p.

3. Obdobne, za účelom prekonania nejednotnosti rozhodovania, prijal Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) 18. marca 2015 pod sp. zn. PL.z. 3/2015 zjednocujúce stanovisko (ďalej aj len „PL. z. 3/2015“), právna veta ktorého znie: „Rešpektujúc princíp právnej istoty, ktorá bola nastolená právoplatným rozhodnutím, zohľadňujúc princíp subsidiarity podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky ako i výnimočnosť mimoriadneho dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku podávaného generálnym prokurátorom Slovenskej republiky, je jeho prípustnosť v civilnom konaní akceptovateľná za podmienky vyčerpania všetkých zákonom dovolených riadnych, ako aj mimoriadnych opravných prostriedkov, ktoré mal účastník konania k dispozícii a ktoré mohol účinne využiť na ochranu svojich práv a oprávnených záujmov.“

Ústavný súd v tomto stanovisku uviedol, že *uplatnenie mimoriadneho opravného prostriedku je podľa právneho poriadku Slovenskej republiky priamo dostupné účastníkovi konania v prípade závažných pochybení na strane súdu, a to prostredníctvom niektorého z dovolacích dôvodov zakotvených v § 237 O.s.p., v zmysle ktorého dovolanie je prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov; b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania; c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený; d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie; e/ sa nepodal návrh na začatie konania, hoci podľa zákona bol potrebný; f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom; g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. V prípade existencie niektorého z už uvedených dovolacích dôvodov má samotný účastník konania k dispozícii mimoriadny opravný prostriedok v podobe dovolania, ktoré môže úspešne využiť aj v prípadoch, keď je podanie tohto mimoriadneho opravného prostriedku procesne neprípustné. Ak nejde o takéto závažné pochybenia konajúcich súdov, je uplatnenie mimoriadneho dovolania nezlučiteľné s čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“).*

Rovnaká zásada platí aj pri posudzovaní vyčerpania riadnych opravných prostriedkov účastníkmi konania, ktoré môžu účinne využiť v zmysle príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku (odpor, odvolanie) na ochranu svojich práv a právom chránených záujmov.

V týchto prípadoch je potrebné rešpektovať zásadu „vigilantibus iura scripta sunt“, ktorá zdôrazňuje vlastné pričinenie účastníkov konania o ochranu svojich práv, keď požaduje, aby svoje procesné oprávnenia uplatňovali včas a s dostatočnou starostlivosťou a predvídavosťou, teda dôsledne sledovali svoje subjektívne práva a robili také kroky, v dôsledku ktorých by nedochádzalo k ich ohrozovaniu a poškodzovaniu.

Jedným zo základných princípov právneho štátu je princíp právnej istoty, ktorého zákonným naplnením v rámci civilného konania je inštitút právoplatnosti súdnych rozhodnutí, teda ich záväznosť a zásadná nezmeniteľnosť.

4. Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vyplýva, že systém opravných prostriedkov zakotvený v právnom poriadku zmluvnej strany Dohovoru musí byť v súlade s požiadavkami čl. 6 Dohovoru.

ESLP v rámci svojej rozhodovacej praxe už viackrát konštatoval porušenie čl. 6 Dohovoru vtedy, keď k nariadeniu opätovného preskúmania veci došlo výlučne z dôvodu existencie odlišného právneho posúdenia veci oproti právnomu názoru vnútroštátnych súdov, ktoré vec s konečnou platnosťou prerokovali a meritórne rozhodli (porovnaj Roseltrans proti Rusku z roku 2005). Opakovane tiež zdôraznil, že v záujme právnej istoty by právoplatné rozsudky mali vo všeobecnosti zostať nedotknuté a k ich zrušeniu by malo dochádzať iba pre účely nápravy zásadných väd [viď napríklad Abdullayev proti Rusku (rozsudok z roku 2010)]. Právoplatnosť rozhodnutia súdu môže byť prelomená len výnimočne a výlučne iba za účelom zaistenia opravy základných väd alebo justičných omylov (viď Ryabikh proti Rusku, rozsudok z roku 2003) a napravenia „väd najzákladnejšej dôležitosti pre súdny systém“, nie však z dôvodu právnej čistoty (pozri Sutyazhnik proti Rusku, rozsudok z roku 2009) alebo iného právneho názoru.

ESLP tieto predpoklady prípustnosti mimoriadnych opravných prostriedkov opätovne zdôraznil v rozhodnutiach z 9. júna 2015 vo veciach DRAFT-OVA, a. s. proti Slovenskej republike, PSMA, s.r.o. proti Slovenskej republike a COMPCAR, s.r.o. proti Slovenskej republike. Poukázal v nich na svoju ustálenú judikatúru týkajúcu sa porušenia princípu právnej istoty v dôsledku zrušenia právoplatných súdnych rozhodnutí v súkromnoprávných sporoch na základe mimoriadnych opravných prostriedkov a pripomenul, že takýto postup je prípustný len za účelom napravenia podstatných väd konania alebo omylov vo výkone spravodlivosti, ktoré majú zásadný vplyv na právny systém a nie za účelom zabezpečenia právnej čistoty. ESLP zastáva názor, že ak súd nezistí žiadne „podstatné a presvedčivé okolnosti“, ktoré by odôvodňovali výnimku z princípu právnej istoty, ktorý vyžaduje nezrušiteľnosť súdnych rozhodnutí v súkromnoprávných sporoch, nemožno takýto mimoriadny opravný prostriedok použiť. V označených veciach došlo podľa ESLP v dôsledku využitia inštitútu mimoriadneho dovolania k porušeniu práva účastníkov na spravodlivé súdne konanie, ktoré je zaručené čl. 6 Dohovoru.

5. Súčasná rozhodovacia prax najvyššieho súdu nasvedčuje tomu, že senáty občianskoprávného kolégia a obchodnoprávného kolégia zaujímajú pri posudzovaní procesnej prípustnosti mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora v zásade dva odlišné prístupy, z ktorých vychádzajú nejednotné právne názory.

II.

Niektoré rozhodnutia senátov oboch kolégií najvyššieho súdu zotrvali aj naďalej na aktuálnosti stanoviska R 36/2008.

1. V rozhodnutí z **24. marca 2015 sp. zn. 7 MCdo 9/2014** najvyšší súd, riadiac sa názorom identickým so závermi vyjadrenými v R 36/2008, pristúpil (až) k vecnému prejednaniu mimoriadneho dovolania, nezohľadnil však, že účastník, na podnet ktorého podal generálny prokurátor tento mimoriadny opravný prostriedok, nevyužil možnosť napadnúť rozhodnutie odvolacieho súdu dovolaním. V odôvodnení tohto rozhodnutia najvyšší súd konštatoval, že generálny prokurátor *dôvodne namieta, že rozsudok krajského súdu, rovnako ako aj rozsudok súdu prvého stupňa spočívajú na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 243f ods. 1 písm. c/ O.s.p. v spojení s § 243e O.s.p.);* najvyšší súd preto tieto rozhodnutia zrušil a vec vrátil prvostupňovému súdu na ďalšie konanie.

2. Podobne pristupoval najvyšší súd aj v prípade troch rozhodnutí z **21. apríla 2015 sp. zn. 3 MCdo 9/2014, 3 MCdo 12/2014 a 3 MCdo 14/2014**, v ktorých rovnako neskúmal procesnú prípustnosť mimoriadneho dovolania z hľadiska toho, či ten účastník konania, ktorý podal podnet na mimoriadne dovolanie, (ne)využil možnosť podať proti rozhodnutiu odvolacieho súdu dovolanie. Najvyšší súd mimoriadne dovolanie zamietol s odôvodnením, že *pokiaľ je už pri preskúmaní napadnutého rozhodnutia zrejmé, že súd, ktorému sa vec po zrušení jeho rozhodnutia má vrátiť na ďalšie konanie, bude musieť rozhodnúť rovnako ako v zrušovanom rozhodnutí, lebo iné rozhodnutie mu platný právny stav ani neumožní, nemá kasačné rozhodnutie najvyššieho súdu opodstatnenie.*

3. Z hľadiska posudzovania procesnej prípustnosti mimoriadneho dovolania vyplýva identický prístup najvyššieho súdu aj z ďalších rozhodnutí najvyššieho súdu, napríklad z rozhodnutia z **28. mája 2015 sp. zn. 8 MCdo 3/2015**.

III.

Odlišné názory, a to aj v porovnaní so stanoviskom najvyššieho súdu R 36/2008 vyjadrili senáty oboch kolégií najvyššieho súdu v rozhodnutiach, ktoré vychádzali zo subsidiárnej povahy mimoriadneho dovolania, prípadne reflektovali závery vyjadrené v aktuálnych rozhodnutiach ESLP a ústavného súdu.

1. Najvyšší súd v rozhodnutí z **30. septembra 2014 sp. zn. 2 MOber 1/2013** konštatoval, že ochrana poskytovaná mimoriadnym dovolaním je prípustná len subsidiárne, teda vtedy, *ak osoba, ktorá sa domáha podania mimoriadneho dovolania neúspešne využila všetky zákonom dovolené a efektívne prostriedky na ochranu svojich práv a zákonom chránených záujmov.* V ďalšom poukázal na to, že ústavný súd zastáva názor, podľa ktorého svoj účel *môže mimoriadne dovolanie splniť iba v prípade, ak sú splnené kritériá akceptovateľnosti jeho právnej úpravy; jedným z týchto kritérií je povinnosť vyčerpať iné dostupné právne prostriedky nápravy pochybení vytýkaných v mimoriadnom dovolaní* (III. ÚS 35/2014). *Najvyšší súd v posudzovanom prípade postupoval podľa ústavne súladného výkladu ... a skúmal, či nápravu nezákonného stavu nebolo možné dosiahnuť inými právnymi prostriedkami.* Vzhľadom na to, že ten, kto podal podnet na

mimoriadne dovolanie, nepodal najskôr dovolanie (ale až podnet na mimoriadne dovolanie), *opomenul účinne hájiť svoje práva, ktoré zákon poskytuje dotknutej osobe, a to využiť podanie mimoriadneho opravného prostriedku (dovolania) proti uzneseniu krajského súdu z dôvodu § 237 písm. f/ O.s.p.* Opomenutie využitia tohto opravného prostriedku *nemôže byť nahradené mimoriadnym dovolaním generálneho prokurátora, ktorý má iný účel a podmienky. So zreteľom na uvedené najvyšší súd konanie o mimoriadnom dovolaní pre nedostatok jednej z podmienok takéhoto konania a neodstrániteľnosť takejto prekážky konania podľa § 243i ods. 2, § 243c, § 243e ods. 1 a § 104 ods. 1 prvá veta O.s.p. zastavil.*

2. K riešeniu otázky procesnej prípustnosti mimoriadneho dovolania pristúpil najvyšší súd aj v ďalšej veci. Rozhodnutím **zo 16. júna 2015 sp. zn. 1 MOBdo 2/2014** mimoriadne dovolanie odmietol s odôvodnením, že ochrana poskytovaná mimoriadnym dovolaním je prípustná len subsidiárne. Najvyšší súd tu poukázal na ostatné rozhodnutia ESLP vo veciach mimoriadneho dovolania (v prípadoch DRAFT-OVA, a. s. proti Slovenskej republike, PSMA, s.r.o. proti Slovenskej republike a COMPCAR, s.r.o. proti Slovenskej republike), stanovisko PL. z. ÚS 3/2015 a zdôraznil význam zásady „vigilantibus iura scripta sunt“, ako aj dôsledky jej nerespektovania. Uzavrel, že v danom prípade *mimoriadne dovolanie nie je prípustným opravným prostriedkom z dôvodu, že generálny prokurátor sa dovoľáva preskúmania rozhodnutia všeobecných súdov výlučne z dôvodu, pre ktorý mohol sám účastník konania podať dovolanie a dosiahnuť tak primeranú nápravu súvisiacu s tvrdeným odňatím možnosti konať pred súdom podľa § 237 písm. f/ O.s.p..*

3. Najvyšší súd v rozhodnutí **z 25. júna 2015 sp. zn. 3 MCdo 18/2014, 3 MCdo 19/2014** poukázal na stanovisko PL.z. 3/2015 a judikatúru ESLP a uviedol, že *mimoriadne dovolanie nie je procesne prípustné proti rozhodnutiu súdu vydanému v občianskom súdnom konaní vtedy, ak účastník konania sám nevyčerpal všetky riadne opravné prostriedky, ktoré na ochranu svojich práv a právom chránených záujmov mohol účinne využiť v zmysle príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku. Pokiaľ sám účastník zostane v tomto smere pasívny, je (neskoršia) aktivita generálneho prokurátora neprípustná a nemôže mať procesné dôsledky predpokladané Občianskym súdnym poriadkom v ustanoveniach § 243e až § 243j O.s.p. Generálny prokurátor v danom prípade mimoriadnym dovolaním napadol dve rozhodnutia okresného súdu, ktoré nadobudli právoplatnosť. Zo spisu vyplýva, že žiadny z účastníkov nepodal (ani len) odvolanie.*

4. Obsahovo rovnako sa vyjadril najvyšší súd v rozhodnutí **z 10. septembra 2015 sp. zn. 3 MCdo 10/2014**, v ktorom poukázal na R 36/2008, zjednocujúce stanovisko ústavného súdu z 18. marca 2015 pod sp. zn. PL.z. 3/2015, ako aj aktuálnu judikatúru ESLP týkajúcu sa procesnej prípustnosti mimoriadneho dovolania. Uviedol, že *sa odchyľuje od stanoviska R 36/2008 s vedomím, že k „prekonaniu“ tohto stanoviska môže dôjsť iba osobitným procesom predpokladaným v § 21 ods. 3 písm. a/ zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Na rozdiel od R 36/2008 akcentoval predovšetkým miesto, ktoré má mimoriadne dovolanie v systéme opravných prostriedkov občianskeho súdneho konania. I keď to v ustanoveniach Občianskeho súdneho poriadku upravujúcich riadne a mimoriadne opravné prostriedky nie je výslovne uvedené, predsa len je z nich zrejmä zásada, že je na účastníkovi, ktorý je nespokojný s konaním alebo rozhodovaním súdu, aby sám, z vlastnej iniciatívy, svojimi procesnými úkonmi a v logickom slede zohľadňujúcim stav, do ktorého sa konanie dostalo, využil postupne – až po najvyššiu úroveň – všetky procesné prostriedky nápravy (opravné prostriedky), ktoré mu poskytuje Občiansky súdny poriadok. V danom prípade generálny prokurátor napadol mimoriadnym dovolaním platobný rozkaz okresného súdu, ktorý nadobudol právoplatnosť... Vzhľadom na to, že v predmetnom konaní podnecovateľ mimoriadneho dovolania nevyužil dostupný opravný prostriedok, najvyšší súd dospel k záveru, že mimoriadne dovolanie je v danom prípade procesne neprípustné.*

5. K otázke subsidiárnej povahy mimoriadneho dovolania a podmienenosti procesnej prípustnosti tohto opravného prostriedku generálneho prokurátora sa najvyšší vyjadril aj v uznesení **z 10. septembra 2015 sp. zn. 3 MCdo 4/2015**, v ktorom vyslovil presvedčenie, že *stanovisko R 36/2008 vychádza zo záverov, ktoré v súčasnosti nie sú súladné s vyššie spomenutým rozhodnutiam ESLP a zjednocujúcim stanoviskom ústavného súdu. Podľa právneho názoru vec prejednávajúceho senátu je tým daný vážny dôvod opätovne sa – a to aj s odstupom času a pri (zatiaľ) nezmenenej právnej úprave – vrátiť k otázke, či snaha presadiť vecnú správnosť a spravodlivosť konečného meritórneho rozhodnutia vyneseného v občianskom súdnom konaní bez ohľadu na nezmeniteľnosť a záväznosť súdneho rozhodnutia, ktorá mala určujúci význam pri prijímaní stanoviska R 36/2008, má aj naďalej v plnom rozsahu opodstatnenie vtedy, keď sa mimoriadne dovolanie podáva v prospech účastníka, ktorý sám nevyužil všetky dostupné riadne a mimoriadne opravné prostriedky. Prípustnosť dovolania vymedzuje Občiansky súdny poriadok stanovením jednak určitých objektívnych znakov rozhodnutia [§ 238 O.s.p. (pokiaľ ide o rozsudok odvolacieho súdu) a § 239 O.s.p. (pokiaľ ide o uznesenie odvolacieho súdu)], jednak objektívnym zadefinovaním závažných procesných väd uvedených v § 237 ods. 1 O.s.p. Vzhľadom na to, že na procesné vady konania taxatívne vymenované v § 237 ods. 1 O.s.p. je dovolací súd povinný prihliadať ex lege*

(*viď § 242 ods. 1 O.s.p.*) vždy – teda bez ohľadu na to, či boli alebo neboli v dovolaní namietané, je opodstatnený záver, že v zásade každé dovolanie podané v občianskom súdnom konaní proti rozhodnutiu odvolacieho súdu (s výnimkou exekučného konania – *viď § 237 ods. 2 O.s.p.*) dáva určité vyhliadky na úspech dovolateľa v konaní o dovolaní. Každé dovolanie je teda potenciálne spôsobilé podstatne ovplyvniť rozhodnutie v merite veci. V ďalšom najvyšší súd uviedol, že aj ústavný súd už dávnejšie konštatoval, že ak účastník konania mohol podať dovolanie a neurobil tento procesný úkon, nemá už žiadnu možnosť dosiahnuť podnetom podanie mimoriadneho dovolania (*viď PL. ÚS 57/99*). Na inom mieste tohto rozhodnutia najvyšší súd poukázal na to, že v danom prípade prebehlo štandardné dvojstupňové konanie, v ktorom mal žalobca ... nevyužiť dostupný mimoriadny opravný prostriedok, ktorý mal k dispozícii a ktorý bol potenciálne spôsobilý podstatne ovplyvniť rozhodnutie v merite veci. Vzhľadom na pasivitu samotného žalobcu pričasnej ochrane jeho práv je procesne neprípustná dodatočná aktivita generálneho prokurátora, ku ktorej došlo podaním mimoriadneho dovolania podnecovaného žalobcom.

6. Aj v inej skutkovo a právne obdobnej veci najvyšší súd dospel k záveru, že stanovisko R 36/2008 nezodpovedá nielen právnym náhľadom vyjadreným v ostatných rozhodnutiach ESLP týkajúcich sa mimoriadneho dovolania podaného generálnym prokurátorom Slovenskej republiky, ale ani vyššie uvedenému zjednocujúcemu stanovisku ústavného súdu. Podľa názoru najvyššieho súdu za procesne prípustné mimoriadne dovolanie podané na podnet účastníka konania treba považovať iba to, ktorému predchádzala procesná aktivita samotného účastníka vyjadrená tým, že vo vlastnej kompetencii (neúspešne) využil možnosť podať všetky riadne a mimoriadne opravné prostriedky, vrátane dovolania (*viď rozhodnutie najvyššieho súdu z 18. septembra 2015 sp. zn. 5 MCdo 14/2014*).

IV.

K návrhu stanoviska boli vznesené tieto pripomienky, poznámky, návrhy a námety:

1. S návrhom stanoviska v zásade vyslovili súhlas senáty najvyššieho súdu 1 C, 3 C, 5 C, 4 C.
2. Senát 6 C označil návrh na nadbytočný vzhľadom na už existujúce zjednocujúce stanovisko ústavného súdu. Pre prípad, že kolégia dospejú k názoru o aktuálnosti prijatia stanoviska, navrhol jeho odlišnú právnu vetu.
3. Návrh na úpravu právnej vety predložila na spoločné rokovanie kolégií tiež sudkyňa obchodnoprávneho kolégia JUDr. Jana Hullová.
4. Krajský súd v Banskej Bystrici sa vyjadril, že prijatie navrhovaného stanoviska povedie k zvýšeniu právnej istoty.
5. Právnická fakulta Univerzity Komenského (s určitými výhradami niektorých členov katedry) a Právnická fakulta P. J. Šafárika (bez výhrad vo vzťahu k podstate stanoviska) odporúčili prijať navrhované stanovisko.
6. Najzásadnejšie výhrady vyjadrila Generálna prokuratúra Slovenskej republiky, ktorá konštatovala, že výklad a judikatúra ústavného súdu a najvyššieho súdu vo vzťahu k inštitútu mimoriadneho dovolania v zmysle § 243e O.s.p. prešli určitým vývojom, avšak k novelizácii týchto ustanovení nedošlo. Inštitút mimoriadneho dovolania bol podrobený testu ústavnosti rozhodnutím ústavného súdu sp. zn. PL. ÚS 57/99, pri ktorej ústavný súd nekonštatoval protiústavnosť oprávnenia generálneho prokurátora podať mimoriadne dovolanie. Naopak, v neskorších rozhodnutiach toto jeho oprávnenie opätovne potvrdil.

Otázku prípustnosti mimoriadneho dovolania opätovne nastolilo zjednocujúce stanovisko ústavného súdu sp. zn. PLZ. ÚS 3/2015, z právnej vety ktorého je zrejma akceptovateľnosť mimoriadneho dovolania za podmienky vyčerpania všetkých zákonom dovolených riadnych aj mimoriadnych opravných prostriedkov, ktoré mal účastník k dispozícii a ktoré mohol účinne využiť na ochranu svojich práv. Generálna prokuratúra Slovenskej republiky na toto zjednocujúce stanovisko primerane zareagovala pri vybavovaní podnetov na podanie mimoriadneho dovolania a v súčasnosti podmienky na podanie mimoriadneho dovolania skúma v jeho intenciách. Prijatie spoločného stanoviska kolégiami najvyššieho súdu je preto nadbytočné.

Podľa názoru Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky nemožno výklad, ktorý používa ESLP vo vzťahu k prípustnosti týmto súdom prejednávanych sťažností aplikovať per analogiam aj na prípustnosť

mimoriadneho dovolania (tak, ako k tejto otázke pristupujú v ostatnom čase niektoré senáty najvyššieho súdu). Navyše, ESLP zastáva názor, že ak je prostriedok nápravy prípustný, treba ho využiť, aj keď je úspech v merite iba potenciálny. Ak je ale prostriedok nápravy podľa vnútroštátneho právneho poriadku neprípustný, netreba ho využiť. Takéto pravidlo nebolo v judikatúre ESLP spochybnené. Vychádzajúc z toho Generálna prokuratúra Slovenskej republiky dospela k názoru, že mimoriadne dovolanie je samostatným procesným inštitútom a jeho uplatnenie nie je podmienené predchádzajúcim podaním dovolania, a to ani takého dovolania, pri ktorom by bolo účastníkovi konania zrejme a rozpoznateľné, že takého dovolanie nemôže byť úspešné pre jeho neprípustnosť.

Pre prípad, že by kolégiá najvyššieho súdu dospeli k záveru o dôvodnosti prijať zjednocujúce stanovisko, Generálna prokuratúra Slovenskej republiky navrhla zmenu jeho právnej vety tak, aby zodpovedala jej názorom a ňou zastávaným právnym náhľadom.

Navyše, po prijatí rozsudkov ESLP vo veciach DRAFT-OVA, a.s., PSMA, s.r.o. a COMPCAR, s.r.o. proti Slovenskej republike, sa úvahy o subsidiarite mimoriadneho dovolania javia ako sekundárne a strácajú aktuálnosť, lebo podstatným pre posúdenie prípustnosti mimoriadneho dovolania by malo byť to, či je súdne rozhodnutie zaťažené fundamentálnou chybou, ktorá má vplyv na integritu a verejnú reputáciu súdneho procesu do takej miery, že odôvodňuje odklon od princípu právnej istoty a ospravedľňuje zásah do práva na spravodlivý proces (zrušenie konečného súdneho rozhodnutia).

Z týchto dôvodov Generálna prokuratúra Slovenskej republiky uzavrela, že v prípade výskytu takejto závažnej chyby je potrebné posúdiť prípustnosť mimoriadneho dovolania pri kolízii iných opravných prostriedkov podľa okolností konkrétneho prípadu (podľa charakteru závažnej chyby, ktorá zrušenie konečného rozhodnutia ospravedľňuje).

V.

Občianskoprávne kolégium a obchodnoprávne kolégium najvyššieho súdu na ich spoločnom rokovaní zaujali k vyššie nastolenej otázke stanovisko, podľa ktorého **procesná prípustnosť mimoriadneho dovolania podaného na podnet účastníka je v občianskom súdnom konaní podmienená tým, že tento účastník najprv sám neúspešne využil možnosť podať všetky zákonom dovolené riadne a mimoriadne opravné prostriedky, ktoré boli potenciálne spôsobilé privodiť pre neho priaznivejšie rozhodnutie. Pokiaľ túto možnosť nevyužil, mimoriadne dovolanie treba odmietnuť.**

K záverom, na ktorých spočíva toto stanovisko, dospeli tieto kolégiá najvyššieho súdu z týchto dôvodov:

Imanentným znakom právneho štátu je medziiným princíp právnej istoty, ktorý spočíva okrem iného v tom, že všetky subjekty práva môžu odôvodnene očakávať, že príslušné štátne orgány, súdy nevynímajúc, budú konať a rozhodovať podľa platných právnych predpisov, že ich budú správne vykladať a aplikovať. V právnom štáte musí panovať istota, že súdy na určitú právne relevantnú otázku dajú pri opakovaní v rovnakých podmienkach rovnakú odpoveď.

Rozdielne rozhodovanie v skutkovo rovnakých, prípadne podobných veciach je súčasťou každého súdneho systému, ktorý nie je založený na precedensoch ako prameňoch práva. K rozdielnemu rozhodovaniu dochádza v praxi aj na úrovni najvyššej súdnej inštalácie. Ak k tomu dôjde, je potrebné, aby táto inštalácia efektívne pôsobila ako regulátor diferencií, eliminátor odlišností a zjednotiteľ právnych prístupov, postojov a rozhodovaní v skutkovo a právne rovnakých alebo podobných veciach. Právny poriadok Slovenskej republiky za tým účelom upravuje procedúru, ktorá má zabezpečiť koherentnosť rozhodovania súdov a senátov najvyššieho súdu (viď § 22 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). Sledovaný cieľ sa dosahuje publikovaním rozhodnutí súdov Slovenskej republiky a stanovísk najvyššieho súdu v Zbierke.

Judikatúra najvyššieho súdu, vrátane ním prijatých stanovísk na zjednotenie rozhodovania, nemôže byť bez vývoja. Nie je vylúčené, aby aj pri nezmenenej právnej úprave (prípadne s ohľadom na nové právne náhľady samotného najvyššieho súdu) bola nielen dopĺňovaná o nové interpretačné závery, ale aj menená. So zreteľom na význam judikatúry najvyššieho súdu predpisuje platná právna úprava pre najvyšší súd osobitné a záväzné pravidlá prijímania rozhodnutí a stanovísk vtedy, keď má dôjsť k prekonaniu doterajšej judikatúry (porovnaj § 21 ods. 3 písm. a/ zákona č. 757/2004 Z.z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov). Účel, význam a výnimočná právna váha stanoviska kolégia najvyššieho súdu publikovaného v Zbierke predurčujú, že ho

nemožno zmeniť (bežným) rozhodnutím senátu najvyššieho súdu, ale iba novým stanoviskom kolégia najvyššieho súdu.

Sudcovia občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu a obchodnoprávneho kolégia najvyššieho súdu dospeli na spoločnom zasadnutí oboch kolégií predpísanou väčšinou hlasov k názoru, že stanovisko R 36/2008 vychádza zo záverov, ktoré v súčasnosti nie sú súladné s rozhodnutiam EŠLP týkajúcimi sa mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora, ani s ostatným zjednocujúcim stanoviskom ústavného súdu PL. z. 3/2015. Nezanedbateľnou skutočnosťou pritom je, že v týchto rozhodnutiach a stanovisku boli vyjadrené závery tých súdnych orgánov, ktoré sú v určitých prípadoch oprávnené zrušiť rozhodnutie najvyššieho súdu a v zrušujúcom rozhodnutí vysloviť právne názory, ktorými je najvyšší súd viazaný.

Stanovisko R 36/2008 je prekonané predovšetkým v dôsledku odlišného náhľadu na procesnú povinnosť nespokojného účastníka konania využiť všetky dostupné riadne a mimoriadne opravné prostriedky. V nadväznosti na to sa mimoriadne dovolanie zreteľnejšie definuje ako mimoriadny opravný prostriedok majúci vo vzťahu k iným opravným prostriedkom len subsidiárnu povahu.

Z ustanovení Občianskeho súdneho poriadku upravujúcich riadne a mimoriadne opravné prostriedky je zrejmá zásada, že je na účastníkovi, ktorý je nespokojný s konaním alebo rozhodovaním súdu, aby sám, z vlastnej iniciatívy, svojimi procesnými úkonmi a v logickom slede zohľadňujúcim stav, do ktorého sa konanie dostalo, využil postupne všetky procesné prostriedky nápravy (opravné prostriedky), ktoré mu poskytuje Občiansky súdny poriadok.

Pravidlo postupného vyčerpania opravných prostriedkov, a to aj v prípade pochybnosti o účinnosti opravného prostriedku, požaduje využiť všetky opravné prostriedky, o ktorých sa dá predpokladať, že povedú k dosiahnutiu nápravy rozhodnutia súdu. V súlade s tým je na účastníkovi konania, aby – až po najvyššiu úroveň využil možnosť podať všetky dostupné opravné prostriedky, ktoré sú čo aj len potenciálne spôsobilé podstatne ovplyvniť v jeho prospech rozhodnutie, s ktorým nesúhlasí. To sa v plnom rozsahu vzťahuje aj na prípady, v ktorých súd mohol (alebo bol povinný) konať aj bez návrhu účastníka. Osobný názor účastníka konania na účinnosť alebo neúčinnosť konkrétneho opravného prostriedku nie je významný. Právomoc vyhodnotiť, či boli využité všetky dostupné opravné prostriedky, náleží ex officio súdu, ktorý rozhoduje o mimoriadnom opravnom prostriedku. Požiadavka vyčerpania adekvátneho opravného prostriedku pritom nie je splnená už tým, že konanie o určitom opravnom prostriedku („hierarchicky nižšom“) začalo, avšak ešte neskončilo.

Vzhľadom na vyššie uvedené je opodstatnené konštatovanie, že mimoriadne dovolanie podané na podnet účastníka konania (teda nie mimoriadne dovolanie podané generálnym prokurátorom vo veciach uvedených v § 35 ods. 1 a 2 O.s.p. a tiež nie mimoriadne dovolanie podané na podnet osoby odlišnej od účastníka konania) nemožno považovať za procesne prípustné, ak účastník konania bol pasívny v tom zmysle, že sa nepokúsil využiť možnosť podať riadne a mimoriadne opravné prostriedky, ktoré boli v jeho dispozícii.

V prípade, že účastník občianskeho súdneho konania nevyužil sám možnosť napadnúť rozhodnutie súdu prvého stupňa riadnym opravným prostriedkom (odvolaním alebo odporom), je mimoriadne dovolanie generálneho prokurátora smerujúce proti tomuto rozhodnutiu procesne neprípustné.

Obdobne je procesne neprípustné mimoriadne dovolanie, pokiaľ je ním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu, proti ktorému predtým (neúspešne) nepodal dovolanie ten účastník konania, na podnet ktorého generálny prokurátor podal neskôr mimoriadne dovolanie.

Občianskoprávne kolégium a obchodnoprávne kolégium najvyššieho súdu sa na ich spoločnom rokovaní zaoberali tiež otázkou nejednotnosti rozhodovania senátov najvyššieho súdu, ktorá sa prejavuje v tom, že niektoré senáty procesne neprípustné mimoriadne dovolanie odmietajú a iné konanie o takom opravnom prostriedku generálneho prokurátora zastavujú. Relevantnou väčšinou hlasov sudcov dospeli k názoru, podľa ktorého najvyšší súd odmieta nielen procesne neprípustné dovolanie účastníka konania (§ 243b ods. 5 O.s.p. a § 218 ods. 1 písm. c/ O.s.p.), ale aj procesne neprípustné mimoriadne dovolanie generálneho prokurátora (§ 243i ods. 2 O.s.p. v spojení s ustanoveniami § 243b ods. 5 O.s.p. a § 218 ods. 1 písm. c/ O.s.p.).